

УДК 633.85

Код UPOV: RICIN_COM

Методика

проведення експертизи сортів рицини звичайної (*Ricinus communis* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Ricinus communis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння повинна становити 400 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли. За необхідності експертизу продовжують на третій цикл.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак й описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 100 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 0,70 × 0,70 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи окремих попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 100 рослин.

MG: разове вимірювання 100 рослин або частин 100 рослин;

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 100 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх Описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для визначення однорідності обстежують щонайменше 100 рослин або частин 100 рослин.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці зі 100 рослин допускаються три нетипові.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетипових рослин встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту,

використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування використовувати такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Стебло: забарвлення (ознака 2);
- Насінина: розмір (ознака 14);
- Рослина: тривалість періоду вегетації (ознака 17).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів рицини звичайної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QN	Рослина: за висотою MG 2	дуже низька	1	
		низька	3	
		середня	5	Щербіновская
		висока	7	Донская кістєвая
		дуже висока	9	
2. (*) PQ	Стебло: забарвлення VG 2	зелене	1	Донская крупностеблевая
		сизе	2	Донская 7
		червоне	3	Червонная
		фіолетове	4	Офелія, Донская крупнокістная
3. (*) QL	Стебло: восковий наліт VG 2	відсутній	1	Червонная
		наявний	9	Донская 7
4. (*) (+) QN	Штамб: за висотою MS 3	низький	3	
		середній	5	Щербіновская
		високий	7	
5. (+) QN	Штамб: кількість вузлів до центрального грона MS 3	мала	3	Донская ранняя
		середня	5	Донская 7
		велика	7	Донская крупнокістная
6. (*) (+) QN	Рослина: кількість грон I-го порядку MS 3	мала	3	Донская крупнокістная
		середня	5	Донская 7
		велика	7	
7. (*) QN	Коробочка: розмір MG 4	малий	3	Червонная
		середній	5	Щербіновская
		великий	7	
8. (*) PQ	Коробочка: забарвлення VG 4	жовте	1	
		зелене	2	Донская зеленостебельная
		темно-зелене	3	Червонная
		сизе	4	Донская 7
		рожеве	5	
		червоне	6	
		вишневе	7	
		фіолетове	8	Донская крупнокістная
9. (*) QL	Коробочка: характер розтріскування VG 4	не розтріскується	1	Донская 7
		надколюється	2	
		розтріскується на гнізда	3	
		дуже розтріскується	4	Донская 172/1

1	2	3	4	5
10. (*) QL	Коробочка: шипуватість VG, 4	відсутня наявна	1 9	Донская 7
11. (*) PQ	Гроно: за формою VG 3	еліптичне циліндричне широкоциліндричне конічне ширококонічне	1 2 3 4 5	Круглік 5 Щербаковская Донская крупнокістная
12. (*) (+) QN	Гроно: за щільністю VG 3	нещільне помірне щільне	3 5 7	Гібрид ранній Щербіновская Донская крупнокістная
13. QN	Гроно: за довжиною продуктивної частини MS 3	дуже коротке коротке середнє довге дуже довге	1 3 5 7 9	Червоная Щербіновская Донская крупнокістная
14. (*) QN	Насінина: розмір MG 5	малий середній великий	3 5 7	Червоная Щербіновская
15. (*) PQ	Насінина: забарвлення VG 5	блакитнувате сіре червоне світло-коричневе коричневе темно-коричневе	1 2 3 4 5 6	Донская 172/1 Круглік 5 Донская крупнокістная
16. (*) QN	Насінина: корункула за розміром MG 5	відсутня або дуже мала мала середня велика дуже велика	1 3 5 7 9	Донская 172/1 ВНПМК 165 Донская 7
17. (*) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації MS 5	мала середня велика	3 5 7	Донская 7 Донская крупнокістная

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів рицини звичайної

Фази росту й розвитку рослин, у які рекомендовано робити обстеження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Сходи
2	Стеблування
3	Цвітіння
4	Плодоношення
5	Достигання

До 4. Штамб: за висотою.

Висоту визначають за відстанню від ґрунту до місця прикріплення центрального грона.

До 5. Штамб: кількість вузлів до центрального грона, шт.

Мала – 5–6, середня – 7–8, велика – 9–11.

До 6. Рослина: кількість грон I-го порядку.

Мала – 1–3, середня – 4–5, велика – понад 5.

До 12. Гроно: за щільністю.

За візуальної оцінки ступінь виявлення ознаки визначають таким чином:

вісь грона видно по всій довжині – нещільне,

вісь грона видно частково – помірне,

вісь грона закрита коробочками – щільне.

9. Література

1. Методика проведения испытаний на отличимость, однородность и стабильность. Клещевина (*Ricinus communis* L) (RTG 1007/1). – 1998. – 4 с. // URL: http://www.gossort.com/mtd_dus.html